

Politická filosofie IX

Ladislav Hejdánek

Related preparatory texts:

[Politická filosofie IX](#)

k dokumentu existují tyto přípravné texty:

[Politická filosofie IX](#)

◆ bytový seminář, česky, vznik: 19. 06. 1989

◆ private seminar, Czech, origin: 19. 06. 1989

Politická filosofie IX [1989]

[strojový, neredigovaný přepis – model Gemini 3 (flash/pro) – únor 2026]

--- (Sezení 13a_cleaned.flac) ---

Jiný hlas: Měl bych jenom takový návrh, nevím, jestli se vám to bude ostatním líbit. Jestli byste tedy nechtěl nakonec udělat jenom takové *resumé* toho letošního, jako kratší výtah, nebo ani ne kratší výtah, ale spíš to, na čem jste se snažil to postavit.

Hejdánek: No, když tak já bych doporučoval, aby byl pověřen tímto *resumé* Honza Kozlík. Vždyť tento vždycky dělal líp než já. Už má po zkouškách, má *ferie*. Tak jestli myslí... No, že, vidíte. To je jedno, výborně. Já to totiž neumím dělat. Já když mám dělat *resumé*, tak nikdy nevím, co vlastně mám vypustit a tak, kdežto Honza to má úplně... To mně tenkrát navrhoval Miroslav Šane: Představ si, že tady na ulici je dav a volá po tobě, ty vyjdeš na balkon, nebo dobře, otevřeš okno. A teď, co bys řekl tomu revolucionizovanému davu? A to je to *resumé*.

No výborně, tak to si rád poslechnu. Úplně vidím, jak už ti napadají ty první formace, to je bezva. Takže to má Honza. Výborně, jasně, prima. To už by šli lidi dávno nahoru na nás. Anebo by šli zkoušeti ve svých myslích, to bych byl potěšenější, ale to asi by se taky nestalo. Spíš by došlo k nějakému rozbitému oknu a šutrům a tak. Tak ještě řekněte tedy, máte k tomu... Já myslím, že by to bylo docela v pořádku, ovšem to bude dost jednoduchý, tam toho tolik není, co by se dalo takhle shrnout. Takže by mělo bejt ještě něco v záloze dalšího. Myslím, že se to vyvine.

Jiný hlas: Už jsi někdy něco dokončil?

Hejdánek: Už jsem někdy něco dokončil podle svých... Ale to, co jsem dokončil. Já myslel, že to nedokončím, ale já to četl v podstatě a neříkal jsem nic do toho, což mívám ve zvyku blbým, že kecám mimo a pak se to táhne, ale teď jsem si psal jenom takový jednoduchý poznámky. Dobře, špatně, vykřičník, tři otazníky.

Jiný hlas: Ono by v podstatě šlo o ty styčné body, vybrat je nějak a k těm se popřípadě bychom se asi vztáhli, jestli jsou únosné, nebo jestli někdo se domnívá něco jiného.

Hejdánek: Já to dělal poprvé v životě, tohle téma, a samozřejmě to je vždycky rozdíl, když člověk zjišťuje teprve v průběhu, co tam patří a ne. Až to budu dělat třikrát, čtyřikrát, nebo kdybych to dělal, přesněji řečeno, jak to bývá zvykem, že se kouknete, *Hegel* třeba některé své přednášky říkal až sedmkrát. A tak potom člověk už pak vybere, už se mu to tak nějak dá dohromady líp. Takže já se obávám... mým cílem bylo zaprvé tedy, co jsme si říkali už, když jsme brali tu etiku, že ta politika je jenom takovým speciálním případem té etiky, druhou kapitolou, říkám, nebo chápe to tak *Aristotelés*.

A zadruhé tedy, to znamená, že je to celé postaveno proti tomu modernímu nebo modernistickému chápání politiky jako světa pro sebe. Odmítnutí, že by ta politická sféra měla své vlastní zákonitosti a své vlastní náležitosti a že tedy by nesouvisela s tím druhým, a takové ty koncepce jako umění možného a takovéhle kraviny, tak to prostě je odmítnuto a zároveň tedy je to jakýsi pokus to postavit do jedné latě s tím, co jsme si zatím říkali ve všech ostatních oborech. Aby to mělo... Že ta politika taky, filosofická politika nebo politická filosofie, tam má své místo a že i v té, protože politická filosofie je filosofie, filosofická disciplína, tak tam musí být ta filosofie celá. Takže tam musí být taky všechny ty čtyři složky, všechny ty čtyři momenty, které jsme si našli v etice i jinde.

No, tak to je asi tak. A holt nechtěl jsem být furt jenom zcela abstraktní, tak jsem tam teď ke konci dal několik takových věcí, které jsou jakýmsi takovým skokem do té vody. Bylo to trochu neorganické a muselo by se to dodělat a tak dál, to patří k věci. Ale říká se chytrému napověz, takže jenom náznak stačí, aby si to člověk domyslel, jak by se to dělalo dál. Nebýt toho tlaku z vaší strany, tak bych se nikdy do toho tématu nepustil.

Koneckonců, a to už platí o té etice, co jsem říkal, tu jsme dělali celý rok, tohle jsme dělali vlastně od ledna teprve a navíc tady bylo takových návštěv, že dneska je devátý večer o té politické filosofii. Takže tam opravdu se nedá předpokládat mnoho. No dobře, takže jsme domluveni, že to shrnutí předvede Honza a diskuse pak vznikne jaká... vaší zásluhou. Že to je obojí na vás. Takže já si musím připravit, to je

úplně geniální. A ještě kdybych... nejradši bych odjel, abych u toho nemusel být. Ale tak tady budu. A teď k té diskusi dnešní. Prosím vás, tam je skutečně ten problém toho, jestli se to náboženské nebo ten mýtus v té obci, v té správné politice počítá. Přeci jde o to, že veškerá kladná mysl, veškerá příprava neodstraní ten náboženský prvek, který je naprosto nutný k tomu, aby... Musí to být něco v cestě jako ve vztahu. Kdyby si řekl revolucionizovanému davu, že je to tak jako přívlastek nutný té revoluci, a zase ho jenom s největším úsilím držet na uzdě tou chladnou hlavou. A to ne tak, že davy budou šílet.

Jiný hlas: a protagonisti budou mít chladnou hlavu, jo. To by šlo koneckonců, nechat davy šílet a vzápětí s chladnou hlavou, ale k čemu by to nevedlo, než asi k nějakému hroznému [nesrozumitelné]. Ale chci říct prostě, zdali to není utopie ponechávat v té téma revoluce jakožto revoluce a přitom naprosto žádat odstranění tohoto mýtického oparu. A tím nechci říct, že se mi líbí ten opar. Nelíbí. Ale co s ním? Je to tam ingredience, prostě lidi nepůjdou nikam, neobklíčí Bastilu.

Hejdánek: No, s tou Bastilou to bylo nedorozumění, jak jsme se nedávno dozvěděli. Nepůjdou nikam, no... Já nevím, když třeba ten Gándhí vyzýval Indy, aby se zúčastnili třeba toho pochodu nebo tak, tak já mám dojem, že tam u toho tenhle ten takový ten mýtický moment nebyl. A přesto ty lidi byli jako tím uchvácení.

Já jsem neměl v úmyslu hovořit proti té uchvácenosti, proti tomu nadšení, proti hotovosti k obětem a tak dále. Já jsem mluvil proti tomu očekávání, že z toho revolučního bláznění něco automaticky dobrého vznikne. Prostě ty lidi musejí vědět zároveň, když protestují nebo demonstrují, tak musejí vědět, že tím se ničeho nedosáhne samotným. Že to je prostě, to není pozitivní práce, že to je skutečně nástroj určitý, určitý prostředek jenom, instrument s omezenou platností. A nemá cenu se vyžívat v užívání tohoto instrumentu. Je třeba vědět, kdy se hodí, kdy se nehodí a o co vlastně jde. A to vždycky je něco jiného. Já mám dojem, že to je dost rozumné rozlišení a nikoliv nějaké uchýlení filosofů do slonových kostí, kde uvažují o revoluci a nechtějí s reálnou revolucí mít společného.

Jiný hlas: V takovémhle souvislosti by se mohlo hovořit o osudu. Ti to je trochu známo, jaký je rozdíl mezi revolucí, tak jak ji známe, a tím projektem permanentní revoluce. Ta si byla právě vědoma některých vad té revoluce, že to totiž většinou dovedlo k nějakému novému *establishmentu*, který třeba byl i horší.

Takže jak známo v těch šedesátých letech to byla...

Hejdánek: No tak já o tom zaprvé moc nevím, na to bychom museli sem pozvat experta, a ten by nám zas nic neřekl, poněvadž on mluví o něčem jiném. Já mám za to, že ta základní chyba, když se mluvilo o permanentní revoluci, tak že se tím mínila revoluce strukturální nebo revoluce ve smyslu měnění lidí, obsazování funkcí dočasných a tak dále, aby to nebyli stále titíž a takhle. A taky strukturální v tom smyslu, že by se zrušily některé funkce a místo toho byly jiné, celé úřady a místo toho jiné, a eventuálně vůbec zrušit úřad a nechat to... A takovéhle... Že to bylo teda prostě všechno naprosto zpředmětně chápáno. To nebyla revoluce hlavy a srdce, nýbrž revoluce prostě protibyrokratická, protistaganační a proti já nevím čemu. Ale to se mi vyhrabává z jakýchsi zákoutí, já jsem to nikdy pořádně nestudoval, poněvadž to je potřeba k tomu značné obětavých lidí, aby se do toho pustili. Ale bylo by možné teda o tom jako dát někomu za úkol, že by se na to koukl a zjistil. V žádném případě to nebylo ale chápáno tím způsobem, jako je to u Havlíčka.

Jiný hlas: Základním spisem je ten kratičký Che Guevarův traktát *Revoluční filosofie*, to jsme tenkrát četli...

Hejdánek: No tak to není základní. Základní je Trockij v tomhle, že jo. A jak to bylo s tím Che Guevarou, to já nevím. Fakt je, že já jsem měl dojem z toho, já jsem taky podrobně nečetl, ale prolistoval jsem a načetl jsem některé ty kousky toho jeho životopisu nebo jak se to jmenuje... *Deníků*, co tady taky vyšlo. A já jsem měl ten dojem, že jaksi ta jeho... To jeho zklamání, že je něco podobného... Já nevím, jestli znáte, v *Petrových svazcích* vyšel malý svazček *O nesvobodě hladu a smrti* od nějakého Krause, Žida, který byl v koncentráku. A když mluvil o té nesvobodě hladu a smrti, tak to jsou takové vzpomínky na koncentrák. Ten chlapík tam píše, mně to tehdy otřásl, jaké strašlivé to bylo zklamání, až taky otřes tedy, otřásl to líčení toho otřesu, když přišli z toho kriminálu na svobodu a najednou, jak všechno bylo jinak a hůř. Jak

najednou začali takřka nostalgicky vzpomínat na ty ohromně lidské situace v tom koncentráku. V takové podobě poněkud vulgarizované to najdete třeba, když budete mluvit se starými komunisty, kteří vlezli do partaje nebo se s námi, když s tím prostředím, a pak to vedlo k tomu, že vlezli do partaje na těch stavbách mládeže třeba. Prostě oni tam cosi zažili, co bylo jejich takovou oporou nebo takovou perlou na celý další život. Ono opravdu zřejmě v takových vypjatých situacích, jako je ta revoluce kubánská nebo jako byly ty kriminály nebo spíše koncentráky za nacismu, v těch naprosto nelidských podmínkách se pravděpodobně rodí jakési skutečnosti, které nemají obdoby v takové té běžné civilní každodenní společnosti.

Já měl dojem z těch deníků, že Guevara byl tak nějak hrubě zklamán tím, jak najednou lidé, kteří byli kamarádi, na které bylo spolehnutí, jak najednou prostě ukazovali ty lokty, jak se drali po těch funkcích a tak dále. To je takové zklamání, které je čímsi nikoliv specifickým, to je tak vždycky. Takový ten *kamarádšov*, že se potom dost dobře neudrzuje, nebo když se udržuje, tak že vezme faleš. Ale neměl jsem ten dojem, že by tam byla nějaká taková ta ideová nahlédnutí, že člověk musí sám sebe furt reformovat nebo revolucionovat. To si nepamatuju, že by tam něco bylo.

Dívala ses na to tenkrát, to si pamatuješ? Já mám dojem, že ten převládající pocit z toho byly ty krásné lidské mezilidské vztahy těch revolucionářů, když jde o krk a jeden závisí na druhém a tak dále. Jak to je takové vynikající. A potom, když se to realizuje, tak ono to všechno jde do háje.

Jiný hlas: Jo, to je pravda. Nezapomíná se to tím, jak postavit ty vnější podmínky tak, aby se ten *kamarádšov* neztrácel, aby tam zůstal. V tom není revoluce myšlená ta sociální. Spíš jak tuhleto náladu zachovat pořád. Ale ono to není možná ani tou náladou, ale také tím, že pokud se připustí ten stav, do kterého oni přejdou, že to je normální politika. Když jim jde o revoluci, tak se dostanou k moci. A v podstatě tohleto uchopení moci s sebou nese to, že ty lokty se začnou vystrkovat, že až tahle situace k tomu přivede.

Pokud by oni dál zůstali v takovéhle té permanentní revoluci, že by ji realizovali dál, ale oni tu moc musejí uchopit. Jejich chybou je právě to, že nebyli schopni se v podstatě už předem připravit na to, že dojde k úplně jiné situaci, než je ta revoluční situace. Pobývat celou dobu v pralese a vést nějaký ten mocenský boj je úplně něco jiného, než když potom mají skutečně přistoupit k tomu, aby tam vládli. A prostě to samo vládnutí, protože oni přebírají v podstatě starý způsob vládnutí, a při tom starém způsobu vládnutí ty lokty pořád jsou. To by se musel najít jiný způsob vládnutí.

Hejdánek: Na tohle v dějinách našli snad jediný recept staří Izraelci v době soudců, že prostě když se bojuje, tak nějaký ten vojevůdce se stane rozhodujícím velitelem a všichni ho poslouchají. Ve chvíli, kdy je nepřítel odražen, tak jde zpátky pást stáda a všichni si hledí svého a vůdce nevůdce, žádné oslavy nejsou. Prostě neexistuje to, že když je někdo dobrý generál, tak se pak musí stát prezidentem.

Jiný hlas: Ano, ale tam je důležité jednak, aby si toho byl vědom ten jejich vůdce vojenský, ale aby i oni sami s tímhle vědomím k tomu přistupovali. Tam musí obojí.

Hejdánek: Samozřejmě že to vyžaduje určitý způsob kultivace, ale je to také určitá struktura. Otázka je, jestli by v moderní společnosti mohla fungovat, asi ne, ale už tenkrát se ukázalo, že to nějak nefunguje. Ale přece jenom je to určitá struktura, která v sobě má kus racionálního. Někdo je třeba v té revoluční situaci neobyčejně schopný, a to ho vůbec nekvalifikuje k tomu, aby pak vládl. Naopak někdo umí vládnout a v revoluční situaci nebo v nějaké krizové situaci selže. Samozřejmě nejlépe je, když je dobrý po všech stránkách, ale najdete takového.

Jiný hlas: To možná neberu úplně, promiň, ten problém toho, že ti lidé, když jsou spojeni v boji proti tomu jednomu nepříteli, tak jsou pohromadě, jsou kamarádští k sobě, ale v podstatě když dojde k tomu, že to vyhrajou, tak se rozpadnou. Že je spojuje to, že mají jednoho nepřítele, ale až toho nepřítele porazí, tak teprve potom – a mnoho z nich na to není připraveno. Mnoho z nich se domnívá, že budou i dál přáteli, že v podstatě ty difference, které tam jsou, nevylezou tak na povrch. Až když to vyhrajou, tak se najednou ukáže, že mezi nimi jsou v podstatě nepřekonatelné rozdíly a že se nakonec diví, jak vůbec mohli se udržovat pohromadě.

Na to se poukazuje i tady, že teď je tu nějaká ta opozice, protože má jakoby jednoho nepřítele, ať jsou

tam komunisti nebo katolíci, všechno tohle dohromady. A mnozí se bojí toho, že když by došlo k nějakému i menšímu uvolnění, tak se jich spousta najde, kteří začnou odcházet, protože se tam pro ně najde nějaký ten malý prostor. Že oni nejsou ani tak zásadoví v těch základních věcech, že jim stačí, když se jim tam otevře nějaký malý prostor a oni už se tam rádi zabydlí. Ale když je to totalitarismus v tom nejostřejším způsobu, tak se spojí, protože jsou tam taky najednou stranou vyhnání. Ale když se trochu dveře otevrou, tak se jich mnoho najde a už se tam zabydlí v tom uvolněném prostoru.

Když jsme u těch kladných příkladů, tak máš pravdu, že u většiny revolucí se dá ukázat právě docela předvídatelně tenhle ten hlouček. Takže těch kladných příkladů je strašně málo. Tam by bylo zapotřebí právě zkoumat, v čem spočívá nějaká jedinečnost, která zabránila tomu, že dopadli tak jako všechny ostatní. Protože jinak by to bylo jako přírodní zákon, podle kterého končí vždycky revoluce.

Ono i teď pozve všechny bojovníky za lidská práva do Paříže při příležitosti výročí dvě stě let revoluce. A nakonec ty tady konstatuješ, že tedy francouzská revoluce sama si neznala tu revoluci hlav a srdcí, že tedy neměla tu humanitní ideologii. A jsou spory, jestli to skutečně byl jenom masakr, jestli to byl opravdu ten teror, jak ta revoluce francouzská byla připravena předem těmi *encyklopedisty* a podobně. Co tam tito lidé, jaké hodnocení, ti bojovníci, tedy nebo ti, co se tedy angažují za ty lidská práva, jako tam přivezou nebo jestli budou tedy činit tuto francouzskou revoluci jako něčím, něčím jako hodnotným pro to lidstvo, když ty mravní apely nebo jak si tady několik řek těch postulátů, tak ty mně tedy na to naprosto nevycházejí. Ale jediné mně vychází ten Havlíčkův postulát na Karola Wojtylu, na papeže, kterej když jede do té Brazílie a nebo do Mexika, tak říká: „A revoluce jenom tenkrát, když už všechny prostředky tedy nikam nevedou a jenom když tedy po té revoluci by byla dobrá vláda.“ Takže jo, a to vylučuje všechno to násilí. Ale jakmile vyjde nějaký chytřej František, tedy intelektuál a tedy jistě i s mravním, s mravním tím kodexem, tak ten papež všechny tyhle teologie prostě tou revolucí zahání. Prostě se mu nezdají, že by to našeptali těm lidem dobře, kterým tam jako sociálně posluhují.

Poněvadž říkají, že všichni se pak přemění v marxisty, že jo, včetně i těchto teologů. Tak bych chtěl vědět, jestli ty postuláty, které jsi tady prostě jako přednes, ať už havlíčkovské nebo rádlovské, jestli jako se dají vůbec aplikovat a jestli, jestli jsou tedy k udržení. Třeba na příkladu té francouzské revoluce. Co ty míníš, jestli velké tedy revoluce jsou právě velkými filosofiemi a tak dále, v jakých kořenech by se toto našlo na nějakém takovém modelu. No a právě myslím na té francouzské revoluci. Kdyby pak byla ta 1830, 1848 a byly tam ty další revoluce. Takže jestli se z toho dá ta revoluce, revoluce hlav a srdcí, myslím, to by se prolomilo nebeské království, ale i v tom pozemském nebeském království bude koukol, budou ti zlí samozřejmě, který stejně se bude muset čekat, až se prolomí nějaký nověj eón, ne ten, kterej je, ale ten budoucí eón, kde to bude prostě nějakým způsobem daný, daný pak dohromady v nějaký tý absolutní spravedlnosti. Ale takhle ty revoluční postuláty, to skutečně, to je volání po něčem, co tedy ani Ježíš ve svých výkladech, které přednesl v těch parabolách, prostě nebyly těm posluchačům vůbec jasné. A ta prvotní církev, která pak udělala redakci v těch evangeliích, no tak to už, to už to převzala jenom jako prostě takové kategorie, který už ani z toho Ježíše neudělaly toho revolučního rebela, politického rebela. Hejdánek: No neudělali, ti udělali všechno možné, aby ho přemalovali.

Jiný hlas: Ano, přemalovali. Ale otázku, když se nás zeptáš, že jo, nějaký ten, jestli tedy Ježíš byl politický rebel, tak tudíž, že jo, přijímáš?

Hejdánek: Nepochybně za takového byl považován a on sám se za takovýho přihlásil. Já se vyhnu tomu, abych řekl jo, ale on prostě udělal všechno pro to, podle podání evangelií, aby byl počten s lotry.

Jiný hlas: To se zdá až příliš šokující, zdá se i příliš ostrý. To a neudělal zásadně... ve chvíli, jako to bylo zapotřebí, tak se zásadně proti tomu politickému ohradil.

Hejdánek: Nejenže se neohradil, on vyzval své učedníky, aby prodali, co mají, a sehnali meč. Já myslím, že za tou redakcí, která to říká, že to udělal právě proto, aby mohl být počten mezi lotry, že, nebo ještě druhou redakcí, která z toho dělá, že myslel meč duchovní, což je zvlášť kuriózní, poněvadž měli prodat, co mají, a koupit meč duchovní... tak za tím v pozadí že je nějaká realita. Prostě to by nikdy nemohli udělat, kdyby o nějaký meče nikdy nešlo. Já mám dojem, že skutečně Ježíš v té závěrečné fázi se rozhodl,

že přece jenom se nějak připraví na to zélótsství, i s těma zbraněma. Že prostě viděl, že to špatně skončí, dostal zprávy, že ho zatknou nebo něco takovýho, tak řekl všem, aby se ozbrojili a tak, jo. Tak já myslím, že nějaká takováhle realita v pozadí bude, která potom samozřejmě byla zredigována. Ale je absurdní si myslet, že si to někdo vymyslel, že nic takovýho nebylo, že si to někdo vymyslel nějak, protože oni se snažili přece ti první křesťané dokázat, že oni nic proti ničemu, že? Já myslím, že právě v takovýchhle momentech tam vždycky musíme nějaké reality předpokládat za tím. A většinou teda podstatnější a takové masivnější, než jak je to líčeno.

Už bych řekl, že tady to máš s tou revolucí úplně jiný. K té francouzské revoluci... Ano, hele, já mám jeden, jeden návrh. Ne francouzskou, ale americkou. Je tady krásný... Máš tady hlavu třináctou, americká filosofie, a já vám přečtu z toho tři stránky. Tam je zčásti odpověď, jak to konkretizovat a jak to potom plést konkrétně. A kromě toho je to i zajímavý jinak, teda jak ukáže, po mém soudu, jaký to byl člověk zcela mimořádný, jak si formuluje některý věci jinak, než bejvá zvykem, s takovým hlubokým porozuměním a tak dále.

Jiný hlas: To je 1700 kolik? 78, jo? Nebo kdy to bylo? Ta americká revoluce... To bylo ještě dřív. 76.

Hejdánek: 76, jo, tak o dvě stě let. Jo, dobrý.

„Lidstvo pevniny americké si ustanovilo trojí plán společenského života. Kanada žije v podstatě životem anglickým.“ Tady by okamžitě Quebec na to protestoval, že je také francouzský. „Mexiko a Jižní Amerika jsou rozsáhlé oblasti s obyvatelstvem namnoze velmi vzdělaným, namnoze indiánským nebo smíšeným. Mají velkou literaturu a mnoho vysokých škol.“ Kdo tohleto vidí, jo? Tam skutečně jsou mimořádní vědci až do dneška, spousta Nobelových cen a nejen to, ale vynálezů a tak dál, biologové skvostní a tak.

„Ačkoliv i tam je zájem o filosofii, nevyvinul se tam dosud samostatný propracovaný typ duchovního života, který by měl nárok na světové uznání. Jedině Spojené státy vytvořily svůj světový plán civilizace. Slovy americká filosofie rozumíme tedy v praxi filosofii Spojených států. Americe schází náš středověk. Nedbají ho, nepotřebují ani proti němu zápasit.“ Na boženská a politická reformace anglická vytvořila základ amerického kulturního života, spojujíc se na mnoze s vlivy francouzskými. Thomas More, Hobbes, Locke, Hume, církve kalvinistické a liberální odboj proti nim, později Rousseau a francouzská revoluce dali Americe prvky jeho myšlení.

Působila však a působí teologie Kalvínova, která zachovává ještě dualismus mezi říší ducha a říší těla, ukazujíc na propast mezi absolutností boží a bídnotou člověka. Tu člověk je bohu podroben, pod zákonem božím klesá v prach příroda. Tu svoboda platí pro silné duchy, tu muž pevné vůle je poddán smlouvě, kterou učinil s bohem. Pro muže takto svobodného znamená službu zákonům, které přesahují naše osobní zájmy. Tu svobodný člověk jest člověkem pod zákonem, *noblesse oblige*. Tu nejde o jinou svobodu než o svobodu k dobrému, spravedlivému a čestnému. Toto pojetí svobody kalvínské, puritánské však bylo víc a víc přehlušováno novým učením o svobodě jako přírodní vlastnosti člověka. To je ten prvek francouzský. V této nové svobodě práva člověka a občana se stala základem filosofie politické. Spíše však než práva, jen pasivní vlastnosti, jen výsledek osudu, který každému spadne sám sebou do klína a nepotřebuje ani vnitřního duševního, ani vnějšího politického zápasu. Toto nové pojetí demokracie se jen pohnutím probíjelo ve Spojených státech vlivem nauky o toleranci a vlivem liberálních církví kongregačních a zvláště působením kvakerů. Také demokraté v praxi uznávali zákony, ale v teorii, která ovšem čím dál tím více určovala jejich praktickou politiku, zákony byly méně a méně chápány jako prapor, který vysoko vlaje nad temeny hradů, viditelný zdaleka všemu obyvatelstvu, a víc a víc se stávaly pouhým výrazem lidového nahodilého usnesení, které řeší okamžité potřeby.

Benjamin Franklin, svobodomyšlný politik, deista, přírodovědec, představitel americké demokracie na dvorech evropských, nechal už daleko za sebou víru v autoritu. Věřil v přirozená práva, šířil v Americe fyziokratismus a víru v *laissez-faire*. I nedostatkem smyslu pro jemnosti duchovního života jest vzorem Američanům.

Ještě Thomas Paine, vychováním anglický kvaker, občan americký, spolupracovník francouzských revolucionářů, urážel současníky deistickými projevy. Jeho knihy byly spáleny katem. Byl to diletantský

bojovník proti církvím ve jménu prostého rozumu, *common sense*, kterým rozuměl povrchní dedukce nezátížené porozuměním. Zvláště však neuznával, že by přesvědčení lidí mohlo mít hlubší význam než jej odkrývá jeho žurnalistická analýza a že by nad agitačními zájmy nahodilého individua stála loajalita k společenským úmluvám. Učil proti Edmondovi Burkeovi, anglickému obhájci tradic, že prý se při zrození každého jedince rodí nová práva, kterých žádná předchozí smlouva nemůže ani vymezit, ani omezit. Co sjednala předchozí pokolení, platí jen potud, pokud je to přijatelné pokolení dnešnímu. Že není tedy vyššího zákona nad danou vůli lidu. Jeho pověstný výrok: „*That what the nation chooses to do, it has a right to do*“, tedy co si národ nebo lid zvolí, aby to dělal, má právo to dělat, prý mnohé současníky právem pohoršoval, neboť povýšil nahodilý zájem lidský na absolutní zákon. Tím podnítil předsudek obsažený v zárodku už u deistů, že od daného mínění lidu není odvolání k pravdě a že vůbec není rozpětí mezi tím, co na tomto světě jest, a tím, co věčně má být. Paine se stal pro Spojené státy čím se stal Rousseau pro Francii a Spinoza pro Německo. Prorokem monismu a pozitivismu. Odtud pochází slepota Američanů k duchovním otázkám, nedostatek smyslu pro tragédii a pro kritiku. Tolerance ukazuje v Americe své stinné stránky. Místo víry ve vlastní program a na ní založené snášenlivosti roste a roste kosmopolitismus chladný ke každé podrobně vypracované víře. V praxi by byla demokracie takto podložená dávno už zhynula na anarchismus, kdyby vedle ní nepůsobila silná tradice kalvínská, která nutí lidi k poslušnosti zákona daného společenskou tradicí. Nebýt ve Spojených státech neustálého zdůrazňování dobré vůle a vůle ke spolupráci a ke kompromisům, kteréžto poslední zbytky puritánství ukazují k autoritě vyšší, než jest individuální zájem, Amerika by už dávno sdílela osud rozvráceného císařského Říma. Víra v autoritu zákona nadindividuálního i v Americe platí. Učení o suverenitě národa sice se dodnes drží jako základ amerického demokratismu. Posledně se uplatnilo v požadavku Wilsonově za války a v prvních letech poválečných v takzvaném sebeurčení národů. Jinak však v praxi bylo třeba řešit proti němu znova a znova.

Já už to dál nebudu číst. Ale to je analýza, která naprosto jasně ukazuje všechno to, co jsme si tady řekli teoreticky, včetně toho odstupu, kterým líčí historickou situaci. Líčí to způsobem, kdy u Franklina je ta dobrá vůle jako poslední zbytky puritánství. Je to takhle historizované, ale naprosto jasný je za tím toto nejdůležitější: předsudek, že od daného mínění lidu není odvolání k pravdě. To znamená, že lid může hlasovat o pravdě. To je to nejpodstatnější, co ve všech knížkách Rádl ukazuje jako blbost. A že vůbec není rozpětí mezi tím, co na tomto světě jest, a tím, co věčně má být. Otázka revoluce je otázka, zda tou revolucí má být uvolněna cesta tomu, co má být, anebo jenom nějakým silám, které už tu jsou. To je rozdíl mezi revolucí a vzpourou, která je pouhým barbarstvím. Myslím, že i na takovýchle konkrétních, je to na pár stránkách jenom, je to zjednodušené, je naprosto vidět, co to znamená.

Pokud jde ještě o francouzskou revoluci, tak jenom tady k tomu, já už jsem z toho silně citoval, anglický spisovatel a státník Edmund Burke začal zdánlivě podobně jako Rousseau, že prý přirozenost je ideálem, rozum jejím nepřítelem. Rozváděje tuto zásadu, stal se však velkým nepřítelem této duchovní vzpoury, jejímž prorokem je Rousseau, neboť přirozené jest u tohoto ušlechtilého obhájce *gentlemanství* pravý opak toho, co u Rousseaua. Přirozené jest, co jest vzdělané, ušlechtilé, praktické, co se osvědčilo staletou tradicí, co je přizpůsobené daným poměrům. Nepřirozené jest to, co uctívají intelektuálové, co jest jen na papíru konstruované, dedukované, co jest jen důsledkem nápadu. Intelektuálové, to jest advokáti, spisovatelé jako Voltaire, Rousseau, Helvétius, lidé vytržení ze vší odpovědnosti a ze souvislosti s duchem doby, kteří žijí jen duchaplnostmi a negací skutečného života, jsou vinni francouzskou revolucí, touto vzpourou davů proti vzdělanosti. Tak zde máte ráz Burkeova vztahu k francouzské revoluci. Touto vzpourou davů proti vzdělanosti, proti jejich z vůli, proti abstraktní filosofii, proti učení o lidských právech vytržených ze závazků skutečného života Burke protestuje jako potomek rytířství, jako *gentleman* a anglický vlastenec. Pokrok civilizace se prý neděje vzpourou proti řádu, nýbrž jen ustanovováním přísnějšího řádu a mužnější morálky. Člověk bez zákona vytržený ze společnosti, popřevší svou souvislost s minulými generacemi, jest obluda. Není spořádané společnosti, která by nebyla založena na smlouvě. Smlouva je však smlouvou mezi *gentlemen*y, a byvši jednou přijata, stává se zákonem. Je to smlouva

nejen mezi současníky, nýbrž mezi živými a mrtvými. Všechna práva jsou podrobena jejímu zákonu. Člověk ve stavu smluvním se vzdává suverenity, která platí jen v stavu přírodním. Lidé nemají právo na nic, co není rozumné a prospěšné. O tom však, co jest prospěšné, nerozhoduje každý jednotlivec sám pro sebe, nýbrž rozhoduje vyšší autorita, která jedná ve jménu společnosti. Vzpouza intelektuálů vrcholící ve francouzské revoluci jest prý vzpourou proti nejzákladnějším zásadám civilizované společnosti vytvořeným od doby římské přes středověké rytířství a anglickou reformaci. Běda, doba *gentlemanství* zmizela prý francouzskou revolucí ze světa. Intelektuálové, lidé nesvědomití a neličtí, spoléhají jen na svůj nepatrný rozum a nemají respekt pro moudrost druhých. Zavrhnou staré věci jen proto, že jsou staré, kdežto *gentleman* byl a jest pro reformaci, to jest pro trpělivou přestavbu toho, co věky vytvořily. Tito intelektuálové mají zájem jen na svých nahodilých nápadech.

--- (Sezení 13b_cleaned.flac) ---

Jiný hlas: Jak s jakýmasi základními sympatiemi. I když ho pak kritizuje, kde jsou ty meze, ale proti té francouzské revoluci mu v zásadě dává za pravdu.

Teď odpověď Tomáši Bébovi by měla být, že dotyční, kteří budou pozváni a hájili by v podstatě stanovisko vládní, tak by vůbec odmítli, anebo když by přijali, tak přijali s ostrou kritikou francouzského.

Ale teď jde o to, když se hovoří o takové revoluci, tak na té revoluci, má-li se uskutečnit, tak musí mít někdo zájem. Buď na ní má zájem lid, a ten lid zpravidla na té revoluci měl zájem z toho důvodu, že to byly spíš sociální důvody. A taky na té revoluci můžou mít zájem jednotlivci a těm se podaří prostě ten lid přivést k tomu, že za ním bude stát. Je to jiná situace, myslím si... Jde o to, pokud ten lid chce sám tu revoluci v hlavách a srdcích, tak ji asi udělá bez toho, že by musel svrhnout vládu.

Hejdánek: Prostě si zvolí jinou.

Jiný hlas: No, tak to taky nejde. My taky si nemůžeme zvolit jinou vládu asi.

Hejdánek: Ale taky my nejsme v té situaci, že bychom byli za jedno v tom, co chceme.

Jiný hlas: Ano, tady je právě ta otázka, že většina lidí asi, pokud budu mluvit o situaci, jak ji vidím já, většina lidí tady žádnou revoluci nechce. A to ať už v hlavách a srdcích, tak ani tu revoluci fyzickou. Po té v hlavách a srdcích vůbec není řeč. Ale zejména nechtějí tu fyzickou, protože vědí, že jsme na sudu prachu. Oni tu fyzickou si představují, že se zpravidla dělá z toho důvodu, že jsou problémy ekonomické, a ty tady zatím nějak nejsou. Pokud k nim dojde, k těm ekonomickým, tak by pak většina lidí tento zájem mohla mít.

Takže nakonec z toho vychází to, že ta revoluce v hlavách a srdcích v podstatě není ani revolucí, protože tu může udělat každý sám.

Hejdánek: Tak to je právě revoluce. Když se to udělá tím převrácením, tak to žádná revoluce není, tak se nic nezmění, říká Havlíček.

Jiný hlas: Ano, ale taková revoluce se nemusí stvrdit výměnou vlády.

Hejdánek: To je teda otázka.

Jiný hlas: Říkám, čím ta vláda má být, pokud bude docházet k té revoluci ve vzdělanosti. Protože jestli jsem to i správně pochopil u Havlíčka, tak on je nakonec pro tu revoluci ve vzdělanosti. Jde mu o to, aby ta většina toho národa se prostě pozvedla ve své vzdělanosti a je přesvědčen, že ta vláda pak bude muset vypadat taky podle toho. Takže ne že by zůstala vláda, ale že ta vláda bude muset začít dělat něco jiného, tudíž to bude jiná vláda.

Je to hrozně komplikované. Myslím si, že je velice těžké o tom hovořit, jak by k tomu potom docházelo. Jestli by ta vláda sama ustoupila, pokud ona ani ustoupit nechce, pokud chce zůstat na svých pozicích. A nakolik ti lidé, kteří provedou sami v sobě... Teď je otázka, jak ti lidé k tomu přijdou, že budou tu revoluci chtít udělat. Přijdou na to každý sám, nebo tady bude někdo, kdo bude mluvčím toho? Rozumíte i tomuto problému? Samozřejmě si myslím, že to je situace doby, kdy ti lidé sami by k tomu měli přijít a tu revoluci na sobě nějak dělat. Že to je tou situací, že do té situace by se měli dostat. Ale tu situaci zase ta vláda nevytvoří, ta bude dělat všechno proti tomu, aby taková situace nastala.

Ale teď je možné, že takový stát existuje v nějakém společenství jiných států a ty jiné státy takovou

atmosféru můžou nastolit. A ti lidé, kteří ten kontakt taky mají s těmi ostatními, tak pak taková situace je zde možné vytvořit. Že nemusí ani ta vláda sama, ale tím soužitím s těmi jinými státy tahle situace může nastat. Pak tedy každý z nich může takovou revoluci nějak udělat, někdo se může najít a tak dále. A takovým způsobem by i ta vláda sama byla potom nějak donucena, pokud by nebyla až tak tvrdohlavá, že by chtěla tam setrvat až do úplného [nesrozumitelné], tak by buď sama odstoupila, což si myslím, že je dost ne, ona nakonec musí být donucena nějak. Bude donucena dříve, nebo opravdu po té revoluci v hlavách a srdcích nastoupí, pokud ta vláda bude neústupná, ta revoluce fyzická.

Hejdánek: Já vím, že nevykládáte Havlíčka, aspoň toho Karla. Ale Havlíček... já nevím, jestli je možno to smést ze stolu. Já mám dojem, že má do značné míry pravdu, že prostě tam, kde existuje jakýsi základní *konsensus* společnosti, který je v rozporu s tím, co dělá vláda, tak ta vláda prostě není schopna vládnout. Protože vládnout se nedá pomocí policie a armády. Policie a armáda může jenom znemožňovat protestní akce. Ale je způsob, jak znemožnit vládnutí vlády tím, že prostě lidi jako jeden muž se budou chovat způsobem, který to vládnutí znemožní.

Jiný hlas: Ano, to má tedy na mysli toho Karla. Tam si myslím, že to šlo, ale ti lidi prostě...

Hejdánek: To jsou případy... to je třeba jenom opovržení. Rozumíte? Například já si myslím, že jsme tady tak špatnou vládu neměli, a to si musí hodně lidí myslet, že tak špatnou vládu jsme tady neměli přinejmenším od roku 1918 a možná hluboko do Rakouska. Protože to nejde jenom o to, že to je politicky neakceptovatelné, ale je to strašlivě neinteligentní, což je teda *eufemismus*. A přesto vidíte furt lidi, jak vrtějí ocasem, když tam ti představitelé přijdou.

Jiný hlas: Ale oni jimi opovrhují na druhou stranu.

Hejdánek: No jo, jenomže to je právě to, co umožní té vládě furt fungovat. Jí nevadí, že ti lidi v duši odporují nebo že opovrhují a já nevím co všechno. To je potřeba dát tomu průchod. Tu a tam to někdo udělá, dokonce to je vidět v televizi. Ale to jsou výjimky. Prostě a dobře jsme ještě národ nedostatečně vzdělaný a nezachovalý. Nezachovalý. Já si myslím, že opravdu ta naše vláda už fakticky nevládne, že. Ale ani to, co dělá ještě furt, ty zbytky toho vládnutí, by nebyly možný, kdyby lidi daleko důsledněji a zejména tak jako zřejměji prostě to neakceptovali.

Jiný hlas: No, ale vezměte si to, že...

Hejdánek: ...a obešlo by se to bez revoluce, jsem přesvědčen. Zejména teď je situace k tomu naprosto... Mně se... já nevím, já jsem v týhle věci trochu nejistej nebo... já nevím, jak bych to řekl. Já nemůžu dát krk za to, že říkám pravdu, ale jsem hluboce přesvědčen, že existuje jakejsi jinej způsob. Tohle, co tady teď ty demonstrace a tak dál loňského roku a letos v lednu a tak dál, co byly, že oni jsou schopny ukázat v takovém ještě jasnějším světle tu nemožnost té vlády. Ale svým způsobem umožní zas té vládě ukázat, že ještě vládne. Ta vláda právě tím zásahem si upevnila sebevědomí, což by nemohla udělat, kdyby nebylo demonstrací.

Na druhé straně si upevnili sebevědomí i disidenti, že? To je... ale já mám pochybnosti o tom teda samozřejmě, jestli si disidenti potřebují upevňovat sebevědomí tím, že korzují někde po Václaváku nebo po tý... tak mám dojem, že tam je něco takového nedozrálého v těch disidentech.

Jiný hlas: No ti disidenti ne, ale právě...

Hejdánek: Disidenti asi ne, ale právě...

Jiný hlas: ...spíš ty lidi ostatní, že nejsou tady všichni disidenti, o to jde.

Hejdánek: Já vím, že jo, ale pravda je, víte, to je zas, čeho se dosáhne tímhle? Povědomí, že je nás víc, že ten odpor je... ale vždyť to všichni víme.

Jiný hlas: Pardon, tady je právě otázka, jestli ta vláda to nakonec ví. Víte, tady ta situace je totálně katastrofální, prostě to je... já teda jak to vidím, prostě už člověk ani nemá chuť se někam podívat na ně nebo prostě jakýmkoliv způsobem na ně zareagovat. Už je to... už si říká: Máme na ně vůbec zareagovat nebo ne? Ale o to nejde. Ale důležité je to, že většina lidí ani nemá chuť po něčem takovém, jako je ta revoluce těch hlav a srdcí. To je nejkatastrofálnější na celé situaci.

Co ale teďkom právě s tím dělat? A já opravdu jediné východisko vidím, jak jsem to před chvílí

vysvětloval, v tom, že to okolí, ať už jsou to ti Maďaři, ti Poláci nebo dejme tomu i ti Sověti, prostě tu atmosféru tady vytvoří a ti lidi nakonec přijdou k tomu, že budou sami chtít se sebou něco udělat. Oni nemají motiv, oni nemají důvod, proč by měli se sebou něco udělat. Ani neví co hlavně. Oni ví spoustu věcí, že tamhle to je špatný a tak dále, ale oni nemají v podstatě ten nějaký cíl. Ti lidi potřebují cíl. Jako když jste mluvil o tom, že mají být vychováni k něčemu lepšímu, proti čemuž jsem se ohradil. Já chápu to, že většina lidí ani nechce jenom připravit nějak půdu a aby se sami potom rozhodovali. Ti lidi v podstatě chtějí mít dán nějaký cíl a oni za ním půjdou.

Ale změnit myšlení těch lidí na to, že naopak tady bude dána nějaká situace a ta vláda v podstatě ukáže na to, že tady mají takovéto body a takovéto body a oni se teď sami musejí rozhodnout... Ta vláda, že by jim ukázala: v minulosti se reagovalo tak a tak, dopadlo to tak a tak, a vy teď sami v této situaci se musíte rozhodnout. Takto by to mělo fungovat v podstatě. Jsme se o tom bavili, když jsme šli, že je těžko, když oni teďkom apelují na jednoho vedle druhého, že se mají sami rozhodovat. Ale jak se ti lidi můžou rozhodovat, když nemají prostor? Ten prostor *a priori* už jim nedovoluje to, aby sami rozhodovali.

Ale teď jde o to, aby ta vláda ten prostor dala, aby ti lidi potom v tom prostoru mohli nejenom svobodně reagovat, ale i ta vláda jim musí ukázat na tu minulost, že v té minulosti byly podobné situace, jak to dopadlo, a varovat je před tím, aby nereagovali tak, jako se reagovalo dřív, k čemu to vedlo. Samozřejmě situace je jiná, ale to musí v té situaci každý už posoudit sám. Ale na to, aby to mohl posoudit, tak taky musí mít nějakou tu zkušenost danou, se kterou může vážit. No a bez toho to nejde. Ale doposavad ta vláda tady žádný prostor nedala, že?

Hejdánek: No ale fakticky, i když nedala, tak ten prostor najednou je mnohem větší, než byl ještě před několika lety. Tak kde se vzal?

Jiný hlas: Já si nemyslím, že by byl o moc větší ten prostor. Právě třeba třeba linkama, já si myslím, že částečně, že to napomáhá tomu, že ty lidi dostanou impuls, že prostě můžou... Že čím víc se takovýchle věcí sevoluuje, no čím víc asi ta přímá úměra tam nebude, ale prostě když se takovýchle věcí čas od času...

Hejdánek: No dobře, ale proč to nezačalo hned v sedmdesátém a jednámdesátém roce?

Jiný hlas: Proč teprve teď?

Hejdánek: Protože ty mezinárodní situace, vůbec ve světě, vždyť to je daný tím, co se děje v posledních...

Jiný hlas: No jistě, jsme závislí na tom, co se děje jinde, že?

Hejdánek: No a jak se to děje jinde?

Jiný hlas: V podstatě se to uvolnilo tím, že se to uvolnilo v tom Sajuzu.

Hejdánek: No, ale jak se to uvolnilo v Sajuzu? Kdo jim to tam uvolnil?

Jiný hlas: Ne, ale vezměte si to, že to vědomí si toho Polství nebo toho Maďarství u nás není, tedy to vědomí si toho Česství nějakého. Vezměte si, že ti Maďaři a ti Poláci to tak nějak mají, i ti Rusové. Ale u nás jako na dlouhou dobu... ztrácím... možná, že v tom osmnáctém roce asi něco takového bylo a pak dejme tomu trošku v tom osmatřicátém, ale pak po té válce neshledávám tenhle ten moment, že by tady byl, že by ti lidi, že by je aspoň drželo toto, že by chtěli se prosadit aspoň po týhle linii, nějakou tu tradici, na kterou by chtěli...

Hejdánek: No naštěstí, abych řekl, kdyby tady nebylo nic jiného než nějaká ta nacionální myšlenka, tak potěš pánbůh, to teda...

Jiný hlas: Ne, nemyslím jako spíš tradici, že by chtěli hledat.

Hejdánek: Navázat nějak na tu tradici.

Jiný hlas: Jako mnoho jich připomene Masaryka, ale tím to skončí, ale v tom není tradice, když vzpomenou. K tomu Benešovi se nikdo nechce vůbec hlásit. No... a tak oni nemají, jako ti lidi nemají na co navázat v podstatě.

Hejdánek: No nemají. Oni mají na co, oni to neznají.

Jiný hlas: Tak to ano, samozřejmě, nemají, protože neví na co. No, ale ono tady ani nejde o to, aby ty lidi měli na co navázat, ale aby si ty lidi uvědomili, že přeci si můžou říct, že odzejtřka neudělám nic, co je proti mý mysli.

Hejdánek: Ale proč si to má říkat?

Jiný hlas: Vždyť přeci s tou vládou vyjde. No, on vlastně, aby si tohleto mohl říkat, tak on potřebuje impuls nějaký, ale musí vědět proč. Jako jen tak si to říct, jako odjezťka nebudu dělat špatný věci, a on neví, co je to špatný pořad ještě, i když to tuší. To je samozřejmý.

Hejdánek: No já myslím, že to tý vládě vyhovuje, úpadek společnosti.

Jiný hlas: No ano, ten úpadek té vládě v podstatě dovoluje těm lidem krásně se srovnat a negovat. To mi připadá, že se každý cítí hrozně chytrý.

Hejdánek: V pěti lidech si připadáš jako strašně chytrý člověk.

Jiný hlas: Ale vezmi si, že většina lidí – vzhledem k tomu, jak jsem teď jednal o tom, kde budou přednášky na příští rok – tak jsem tam narazil na ty staré dědky, kteří fungují všude možně. Oni se někdy bojí argumentovat. Osm hodin denně vysedávat na schůzích... Co já bych jiných věcí... To je katastrofální. On nic jiného nezná. A on by třeba ztratil poslanecký mandát, to by pro něj byla totální katastrofa. Ale i přesto, když to nasouvám, tak to vypadá zatím dobře. Co jsi přinesl za dílo?

Hejdánek: Na srovnání s naší situací jsem přinesl svou oblíbenou četbu, to jest *Hostující profesori*. Ale ono je to hlubší než jen sranda, jak to vypadá na první pohled. Tam, kdo jste to četl, tak víte, jak došlo k tomu kurióznímu pozvání toho anglického profesora Philipa – tady se o něm mluví – jeho vlastním bývalým anglickým studentem, který se mezitím uplatňuje jako redaktor nějakého soukromého amerického vysílání k mikrofonu a má tam mluvit o nejnovějších událostech, o tom, jak tam studenti začali demonstrovat, jak obsadili jakousi nespravovanou zahradu a chtěli tam cosi vybudovat, a teď proti nim nasadili policii. Potom je o tom hovor s tím profesorem, jak on jako Angličan, co by k tomu řekl. Teď přečtu to, co se o tom píše: „Je třeba si přiznat,“ říkal Philip vážně do mikrofonu stanice QXYZ, „že ti, kdo s myšlenkou lidové zahrady přišli, byli radikálové hledající příležitost, jak vyvolat konflikt se státní mocí.“ Je to situace, která neodpovídá naší, poněvadž tam většina lidí má dojem, že je všechno v pořádku, a ti radikálové chtějí vyvolat konflikt se státní mocí, aby se ukázalo, že v pořádku to není. Ten konflikt to má ukázat. To není situace naše. Tady, když se vyvolá konflikt tím, že pět lidí jde klást kytičku k Václavu, tak vlastně nikoho nepřekvapí, že není něco v pořádku, protože všichni vědí, že... Naopak by každého překvapilo, kdyby to tam dali a nic se nestalo. Ty Lány například byly obrovským překvapením. „Tímto bytostně politickým aktem,“ to jest, co udělali ti radikálové hledající příležitost, jak vyvolat konflikt, „tímto bytostně politickým aktem chtěla radikální levice vyprovokovat co nejráznější zásah pořádkových orgánů, aby dokázala platnost teze, že tato údajně demokratická společnost je ve skutečnosti totalitní, represivní a netolerantní.“ To je něco, co u nás vůbec nemá smysl dokazovat, to každý ví předem. Co by se tohle tady dokazovalo, když máme za sebou rehabilitace popravených komunistů například? Tady dokazovat, že tato údajně demokratická společnost je ve skutečnosti totalitní, represivní a netolerantní, to je bláznovství. Proto mně připadá ta demonstrace nebo to vyhledávání konfliktu tady absurdní.

„Jestli profesorovi Swallowovi dobře rozumím,“ huhňal telefonující posluchač, „myslí si, že ti, co začali zahradu budovat, mohou za všechny násilnosti, které následovaly. Myslíte si to, Phile?“ vstoupil do jejich rozhovoru Boon, což je ten bývalý anglický žák. „Z jistého hlediska ano.“ To by tady nikdo neřekl, poněvadž by mu ostatní vynadali, že připustil něco takového. „Z jistého hlediska ano. Ale je ještě další hledisko, a možná významnější, které dává zmíněné tezi za pravdu. Když se totiž v tak malém městě usadí dva tisíce vojáků, celý den hučí nad ulicemi helikoptéry, v noci je zákaz vycházení, na ulicích se střelí do lidí, pouští se slzný plyn, šmahem se zatýká, a to vše kvůli likvidaci jedné nepatrné zahrady, musíme si přiznat, že se státním systémem je zřejmě něco v nepořádku. Dalo by se tedy říci, že zahrada byla pro ty, kdo s ní přišli, věcí politické taktiky, ale v procesu své realizace se stala autentickou a cennou ideou. Nemyslíte si doufám, že se odpovědi na vaši otázku vyhýbám.“

A dál už to nebudu číst. Tedy, protože tady je nesmyslné konfliktem ukazovat, že údajně demokratická společnost je ve skutečnosti totalitní, represivní a netolerantní, poněvadž to každý ví předem, tak tady se taky eventuální taková zahrada, která je věcí politické taktiky, nemůže v procesu své realizace stát

autentickou a cennou ideou, poněvadž žádná autentická cenná idea z toho nevyplyne. Můj dojem je, že naše situace je naprosto jiná než ta americká nebo západoevropská. Tenhle typ politických aktů, který vyprovokuje zásah, vlastně není, nebo aspoň v mnohem menší míře je produktivní v tomto smyslu, protože neobjasní nic, jenom znovu podtrhne to, co každý ví stejně.

Jiný hlas: Ale ne, tady má ten konflikt jiný význam. Tady nemá význam dokázat, že něco není v pořádku, ale naopak, protože jak řekl Aleš, tady lidi nemají na co navázat, není tradice. Je potřeba lidi nějak pro to získat, a tudíž ten konflikt tady má význam získání těch lidí nebo probuzení, aby si uvědomili, že je něco možné. Tady nefunguje přirozené na něco navázat, to tu prostě není, a tudíž má ten konflikt tenhle posunutý význam, ale svůj význam má.

Hejdánek: V Americe se ti lidé většinou domnívají, že žijí takřka v dokonalém státě, že už dokonalejší být nemůže. Ti lidé nejsou všichni takoví, ale většina si to takhle myslí. Ti lidé měli být tam probuzeni tímhle. Co se stalo tady?, že tak pravda je, že některý se dožrali. Některí, kteří by normálně třeba ještě všechno nechali být a starali se o své, tak tím, že byli zlí, tak najednou začli být aktivní.

No, něco na tom je, ale v čem spočívala tato aktivita? Zase v hledání dalších demonstrativních gest.

Koneckonců to, co tady, to je taky gesto, ale šlo o zahradu. V našem případě v lednu šlo o položení květin na místo, kde se upálil Palach. Je to veskrze symbolická záležitost. Jsou to symbolická gesta, kladení květin. Ale kam? Na místo, kde se upálil Palach. Proč se upálil Palach? V protestu vůči něčemu, co tady dosud trvá. Dokonce co se tak rozlezlo jako rakovina, zatímco on protestoval proti těm začátkům. Tedy to všechno něco znamená.

A to, že se připomíná právě ten Palach, to připomíná, že ti lidé, kteří tehdy se dostali k moci, tak ti že tady jsou dosud. Proto tito lidé to nemohou snést. Je to velmi citlivej symbol. A je to symbol. A teď toho dotyčného zavřou, i když on ty kytky zrovna nenesl, ale to je prostě vytipovanej, tak ho zavřou.

No a teď následuje velká akce, která představuje zase gesta, zase protestní gesta. Podpisová listina s tisícema podpisů, který protestují. A je to furt v té rovině toho protestu. Tak já vím, že to má význam pro to vědomí, ale ve skutečnosti to není žádnéj politickéj akt. Je to spíš na divadle. Tam se všechno jenom znázorňuje, ale není to opravdu. Tam když někdo propíchne toho druhýho, tak fakticky ho nesmí propíchnout. A teď tohle předivo těchto aktů, té gestikulace, těchto politických aktů, je vždycky protřeno jenom z jedné strany tím, že je někdo zavřenej. To už není žádné gesto, to není symbol.

Jiný hlas: Ale moment! Já si myslím, že vás přerušuju, ale dlouhou dobu se vůbec nevědělo, jakým způsobem ta vláda bude na něco takového reagovat. Zda to pro ni bude jenom hra. Ta vláda nehraje hru. Skutečně zavřela. Tady opravdu většina lidí nevěděla, když se ta podpisovka udělala, že to bude hra. Oni se třeba domnívali, že opravdu ta vláda něco na základě toho, když se sežene těch podpisů já nevím kolik tisíc, musí udělat. To je, vemte si tu situaci...

Hejdánek: Ale jo, o to ne. To není jen tak takovej symbol. Ne, ne, ne. Já myslím prostě, že symbol v tom smyslu, že to není politickéj akt. Politickéj akt je něco víc než podpis. Politickéj akt například je po mém soudu to, co udělala Chramostová se Šilhanovou. To je politickéj akt. Prostě sebrali se, taky podpis, taky dopis, ale je to akt, kterej je přivedl před soud, a oni tam ještě na tom soudu dotvrdili ten politický akt. To je něco jinýho než jen ten podpis.

Jiný hlas: No tak přece jenom v rámci té symboliky...

Hejdánek: ...se tam také pojmenovávají věci. Tady jsou pojmenovány celkově jednou předem a teď se jenom lidi podepisují. Tam vlastně už to je přece jenom něco jinýho, to je jakýsi rituál. Jako o slavnosti prostě všichni při těch mystériích třeba pokleknou nebo já nevím. To je rituál. Kdežto tam to je individuální politický akt. Já mluvím o politických subjektech. Když mluvím o politickém aktu a politickým subjektu. Když někdo něco podepíše, nejedná jako politický subjekt, nýbrž on vlastně se zařazuje jenom do řady těch, napodobuje jenom to, co jsou ty druhý.

Jiný hlas: Tady už to vypadá jen zvenku tak, když se ve skutečnosti člověk s tím doslova přerodí, když poprvé v životě s roztřesenou rukou...

Hejdánek: Ano, ano, ono to zpolitizuje vnitřně, není to politický akt jako takový, ale přispívá to k

nějakému posunu v té společnosti. Já nic proti tomu nemám. Jenom jde o to, jestli se dělá jenom toto. A jestli se nevymýšlí něco podstatnějšího. Nemyslím radikálnějšího, nýbrž podstatnějšího. To je něco jiného. Tak je tady nějaká chyba ještě jinde než v té vládě.

Jiný hlas: Ono je to jakási přípravná fáze, řekněme získání nebo zaktivizování té společnosti, která musí dojít k nějakému programu.

Jiný hlas: To je důležitý si uvědomit také historicky, že opravdu tady ani nebyl žádný plán na to, jak s tou vládou komunikovat. To byly všechno spíš akce. Tady nebyl ani žádný program, tady vůbec ani není žádný program na to, jak s tou vládou... ta celá situace, která tady je, prostě je taková nemastná neslaná. Jak jedna strana, tak druhá strana, tam se nic neděje...

Jiný hlas: No to je v podstatě ale tady tohle hnutí není už vůbec orientací třeba té *Charty*, dyť ta také není politická, to není ani organizace, čili ona trochu také určuje tohleto...

Hejdánek: No ne, ale tady vznikly další iniciativy a ty vlastně jenom napodobují to, co dělala *Charta*. Tady není žádná opozice. Tam byla *Solidarita*, tam to bylo v komunistické straně. Vždycky byla nějaká složka, která měla na něčem zájem. Tady není tak nějak nic. Tady se v podstatě vždycky něco vyhlásí, řekne, což každé ví na druhou stranu, ale jde dál, nic, takže se dá o tom říct zhruba toto: nesmíme propadat jednostrannosti. To znamená, že nemůžeme se tady radovat nad tím, že máme vynikající program a lidi jdou za ním do ulice. Zejména ten program není. I kdyby byl, tak by tady pár šedivých profesorů ho udělalo přímo vzorově pro celý svět a nebyl by, kdo by za ním šel, tak jako by to byla, jo. Na druhé straně zase tady máme lidi, kteří jsou ochotni, no a výsledek je, nebo co je třeba, to vidí hned každý, že je potřeba tyhle věci propojit. A že ten čas, který je nám teď k těm věcem vyhrazen, věnovat tomu zvyšování zachovalosti a mravnosti. No ale když se řekne, co to asi je, no tak tam do toho hned zase patří obojí. Jak ta ochota riskovat, tak i ta ochota si nechat věci projít hlavou, zamyslet se, trápit se, vymýšlet. To přece patří buď do mravnosti, nebo do zachovalosti, nebo obráceně, já nevím, ale to je jedno, patří to tam.

Je přece evidentní, že tahleta zachovalost se musí nějak občas projevit nějakým mravním počinem, i když je symbolického charakteru, jako je věneček nebo co, když to není laciné, když to není pouhé nařízení jako za první republiky. No a tím si myslím, že se nějak neprohřešuju proti tomu, co jsi říkal. Výsledek je jenom ten, že toho času je potřeba využít. Problém je ještě v tom, že čas není do nekonečna, čas není pořád stejný a jsou doby příhodné a nepříhodné a ten zvláštní souběh toho, že národ je připraven a příležitost zrovna přišla, to je dějinná vzácnost.

V okamžiku, kdy se ukáže příležitost a národ nebude dostatečně připraven, tak se stejně nedá nic dělat, než že je prostě potřeba pak pečovat o to, aby to krveprolití přestalo. A nebo vynechat tu příležitost a čekat, až bude národ zachovalejší mravně a přijde příležitost, ale přijde zase něco úplně jiného, s čím se nedá počítat a co se nedá dost dobře použít.

Jiný hlas:

No že je potřeba ta zachovalost a mravnost, ta snad je dobrá pro každý případ, ne?

Hejdánek:

Jako, ale kde je to měřítko? Jako kdy můžeme říct: no ten národ už je v tomhle mravní natolik, že to unese nebo že to... No a tohle prostě nejde vždycky.

Jiný hlas:

No tak nějaká minimální míra zachovalosti není známa? Nebo možná že by se dala stanovit? Tak jako nenásilnost, která tu chybí. Protože to, že naše manifestace jsou velmi nenásilné a takřka proti Angličanům nebo Francouzům takřka beráncí, to ještě neznamená, že to je přesvědčení těch lidí. A dalo by se určitě vypočítat ještě několik takových znaků, které by se mohly říct, že jsou takové minimum mravnosti a zachovalosti. No ale i to je prostě něco, co si ani neuvědomujeme, že potřebujeme.

No ale zase i to, jak ty demonstrace probíhají, to jsou podle mě takové ty nevyjasněnosti toho, že ta demonstrace nakonec je, aniž by se předem nějak domlouvalo, že by měla být, že by se zvolil způsob prostě toho, že se budou konat demonstrace. Ale vzhledem k tomu, že je zase obava, aby náhodou ta

druhá strana nezareagovala tvrdě, tak se zvolí tenhle způsob. No tak ono opravdu nakonec vyleze z toho jenom to, že se ten režim upozorní, jsou tady i síly takové, které nesouhlasí, a proto... Ale my máme zase obavu, nechceme tu demonstraci udělat ostřejší, uděláme ji opticky tak moc, to je v té čtveřici to třetí nebo to druhé. To je jedno, ale je to tam.

Moc, no tak já jsem teď nevěděl, na co myslíš. No ne, to jsou ty předmětné záležitosti, to je jedno, nebudeme to teď rozvádět.

Hejdánek:

Takže to tam patří do toho rozhodování. A v tom je přece právě možnost tolika omylů, které v podstatě změni smysl toho, co... význam a smysl a dopad toho, co bylo. Však jednak jsme se možná, nebo já, zmýlili v tom dopadu třeba některých akcí, a jednak se ještě můžu mýlit v tom, jak to teďka vidím. No protože to je nevypočitatelné, to je vždycky tak.

Jiný hlas:

Ano, a tady co se v takovém případě má dělat? Čili musím soustavně kontrolovat, jestli se náhodou nemýlím. No ale jak to můžu kontrolovat, když nemám žádné pozice, když ani nemám žádný názor? Jak to můžu kontrolovat, jestli není blbý, když vůbec žádný nemám? To je právě to. Tady není politický dialog ne proto, že by ho vláda neumožňovala nebo zakazovala. To už dávno není pravda. Tady je to proto, že nikdo svůj názor neřekne pořádně.

No jistě, a proč? No a tak buď ho nemá, no to je teda skandál. Co tady teda dělali ti chytrí lidi, kteří si navíc myslí, že jsou rození vůdci příští? A nebo ty lidi něco vědí, něco mají promyšlené, ale prostě zatím s tím nevyrukovali.

Já si myslím, že většina asi nemá, protože vemte si to, že spousta lidí prostě přešla na ten *marxismus* v podstatě automaticky. Ať už z donucení, nebo prostě jako že se to stalo takovým zákonitým, že se na ten *marxismus* přecházelo. Já si myslím, že tady ta návaznost na tu tradici není. A když tak, tak je hrozně minimální.

Hejdánek:

No dobře, tak řekněme, vždyť existuje půl milionu vyloučených straníků, řada jich omylem, ale přece jenom někteří opravdoví. Vždyť tady snad přece někteří ti marxisti na to nepřešli jenom mimochodem a bez toho. To byli opravdu nastojáci marxisti. No tak ať ukážou, co jim ten *marxismus* dovoluje, jak lépe vidět tu situaci a jak co víc dělat. Vždyť je to návod k *praxi*, tak ať ukážou, jaký je to návod k *praxi*.

Jiný hlas:

Ale oni naopak jako ten *marxismus* nakonec zjistí, že jim k ničemu nepomáhá, že oni s ním nic dělat nemůžou, ale oni nemají jinou alternativu, takže oni nakonec mlčí. Protože se přesvědčili o tom, že ten *marxismus* jim nepomůže.

Hejdánek:

No to platí jenom o některých. Jsou tady jiní, kteří jsou přesvědčení, že ten *marxismus* je jediný správný, jenomže to tady strašně zfušovali ti sověti, ten *stalinismus* a tak dále, a že je potřeba se vrátit zpátky. Takoví lidi nejsou vůbec?

Jiný hlas:

Asi jsou, no tak proč s něčím nevylezou? A proč jednají obrodářsky tajně s oficiály?

Hejdánek:

Protože se bojí toho, že by se jim všichni vysmáli, kdyby zase přišli s novým socialismem.

Jiný hlas:

Ještě víc se jim vysmějou, když budou takhle tajně vyjednávat. Nejenom vysmějou, ale prostě je vykopnou, to prostě každého odradí.

To je jako opravdu přijatelné, velice příjemné, když ten Mlynář odejde od toho, stane se z něj *sociodemokrat*. Mně to připadá jako velice, velice...

Hejdánek:

No ano, jenomže samozřejmě to je výborná záležitost, že to takhle udělal, jenomže jeho situace je úplně

jiná než jich. Oni to neudělali.

Jiný hlas:

No jasně, samozřejmě, to je.

Hejdánek:

že oni to takhle neřekli.

Jiný hlas:

Ted' je důležité to – mají tady, nebo samozřejmě že mají, ale je tady někdo, kdo by hledal z jiných pramenů, než jsou ty *marxistické*?

Hejdánek:

No jistě, jsou tady *katolíci*, kteří to dělají primitivně, ale prostě jinak.

Jiný hlas:

Jo, ano, ale to si vezměte, že tyhle ty, to jsou ti *katolíci*, nebo pak i ti *socialisté* nějak, oni jsou zatím stranou. Jsou tam velké boje mezi těmi starými a mladými, taky to není úplně ujasněné. Kdyby došlo k tomu, já se domnívám, kdyby došlo k tomu, že by i tyto strany byly rovnocennými partnery té *komunistické*, tak pak by mohlo k něčemu snad dojít, protože oni by se tam asi mezi sebou pomlátili a asi by ti mladí vylezli nahoru a došlo by k nějakému pohybu. Ale pokud i tyhle ty strany, které tady jsou, jsou v podstatě zavřeny a nemají nejmenší možnosti, tak to je všechno. Samozřejmě že pak by se vyrojily i tady z těch nezávislých asi další strany, které by tomu pohybu mohly dát ještě zase nějaký další směr, ale tyhle ty strany si myslím, že by byly v podstatě schopny nějakého pohybu.

Ještě jsem se chtěl vrátit k jiné věci, tam to tak zaznělo divně u toho *Rádl*a, jak jsme povinni zkoumat, ve jménu čeho a jaká je vůdčí idea, když zkoumáme nějakou revoluci. No, každý ví, že ve jménu čeho se může dělat něco jiného, čili to by znamenalo naopak nedívat se ve jménu čeho, ale co ve skutečnosti.

Hejdánek:

No jistě, ale to je ono! Jak můžeš co ve skutečnosti, jaké můžeš přiložit zrcadlo, když nebereš v úvahu, ve jménu čeho oni jdou? Rozumíš, v tom právě můžeš u toho zůstat. No ne, to není všechno, ale když chceš pochopit revoluci, tak musíš pochopit tu ideu, co má na praporu, co má jako ideu, a podle toho se to pak dělá daleko lépe a...